

2021-01-28
Ku2020/02722

Kulturdepartementet

Riksantikvarieämbetet
Box 5405
114 84 Stockholm

Byggnadsminnesförklaring av Kastellegårdens kungsgård,
Kastellegården 1:1, Kungälv kommun och Gullö 1:25,
Göteborgs kommun, Västra Götalands län

(dnr RAÄ-2020-901)

Regeringens beslut

Regeringen beslutar att Kastellegårdens kungsgård, Kastellegården 1:1, Kungälv kommun och Gullö 1:25, Göteborgs kommun, Västra Götalands län ska vara statligt byggnadsminne enligt 3 § förordningen (2013:558) om statliga byggnadsminnen.

Regeringen erinrar om att Riksantikvarieämbetet ska utfärda skyddsbestämmelser enligt 6 § förordningen om statliga byggnadsminnen.

Ärendet

Riksantikvarieämbetet har föreslagit att Kastellegårdens kungsgård i sin helhet ska förklaras för statligt byggnadsminne enligt förordningen (2013:558) om statliga byggnadsminnen. Den fastighetsstrategi som läggs fram i propositionen Kulturarvspolitik (2016/17:116) anger att statligt ägda kulturhistoriska fastigheter ska vara skyddade som statliga byggnadsminnen om de har synnerligen högt kulturhistoriskt värde. RAÄ har anfört i huvudsak följande.

Vissa byggnader på gården är sedan 1935 statligt byggnadsminne med av regeringen 1993 fastställda skyddsbestämmelser. Riksantikvarieämbetet bedömer att Kastellegårdens kungsgård i sin helhet ska utgöra statligt byggnadsminne.

Kastellegården kungsgård representerar en viktig del av kulturarvet, sett ur ett såväl lokalt, regionalt, nationellt som skandinaviskt perspektiv. Fastigheten med gårdsbebyggelse, åkermark och hagmark utgör en välbevarad historisk enhet med lång hävd vars strategiska läge i historisk gränstrakt mellan Norge, Danmark och Sverige belyser den roll gården haft i det geopolitiska spelet länderna emellan. Berättelserna om de många kungamöten som ägt rum vid Kungahälla understryker platsens värde som utpost och den kungliga maktens utveckling i Norden, vilket slutligen mynnade ut i de nordiska stater vi har idag.

I området för Kastellegården ägor kan inte mindre än tre olika lägen för kungsgårdar och borgar hittas samt staden Kungahälla. Området var länge ett maktcentrum ur ekonomisk och politisk synpunkt. Staden Kungahälla uppfördes kring 1080 utgjorde ett tydligt maktcentrum i gränstrakten under hela sin tid fram till 1612. Staden var befäst med vallgravar och ett träkastell, som gett gården sitt namn. Inom staden fanns inte mindre än två kloster och fyra kyrkor vilket understryker platsens värde för dåtidens maktsfär. På Ragnhildsholmen på andra sidan älven finns de bevarade ruinerna av ringmursborgen Mäklaborg. Allt detta ingår ännu i fastigheten vilket är av särskilt stort värde.

Gården speglar genom sin funktion som översteboställe inom Indelningsverket en viktig del av den svenska samhällshistorien. Under perioden rationaliserades jordbruket på gården. Ett stort antal nya torp och flera av gårdens byggnader uppfördes under denna tid.

Under början av 1900-talet, när antalet torpare under gården hade minskat, anställdes arbetskraft istället inom statarsystemet. Byggnaderna på Berget och Skansen uppfördes som statarbostäder och används ännu idag som bostäder. Bevarade torp och statarhus utgör exponenter för en viktig period i den samhällshistoriska utvecklingen.

Kungsgården har oavsett nationstillhörighet och skiftande förvaltning haft en kontinuitet av jordbruksverksamhet. De bevarade ekonomibygnaderna, varav flera magasin från tidigt 1800-tal, är tillsammans med den alltjämt brukade marken exponenter för jordbruket.

Markerna i dalgången har sannolikt alltid hört till kungsgården. Att Storängen tros ha ett ursprung som jordbruksmark till en kungsgård under järnåldern och ända fram till nutid är värdefullt. Delar av den forna

Storängen är ännu en del av ägorna, vilket utgör ett mycket stort värde i sig. Storängen var dock tidigare mycket mer utbredd. Fastigheten utgör ännu, trots tidigare avstyckningar, en avläsbar enhet som förklarar skeenden från järnålder till idag. Byggnader, ruiner efter byggnader, markens disposition och innehåll utgör värdefulla delar.

Det omväxlande landskapet utmed älvstranden rymmer betesmarker, fuktängar, kärr och lövlundar. Miljön nere vid älvstranden med det Stora Magasinet, Pannbyggnaden och Potatiskällaren intill bryggan utgör en helhetsmiljö som speglar den aktivitet som har funnits vid Nordre älv. Magasinsbyggnaden visar på gårdens långa tid som jordbruksfastighet och genom sin placering vid älven som tydliggörs att älven utgjort huvudled för kommunikationer även för jordbruket.

Genom äldre vägar, bevarade stenmurar och alléer kan landskapets tidiga disponering följas. Vägen norrifrån, som löper tätt intill Klosterbacken, kan sannolikt härledas till staden Kungahällas tillkomst på 1080-talet, vilket utgör ett särskilt värde i sig. Trots att staden inte finns kvar, är vägsträckningen avläsbar.

På regeringens vägnar

Åsa Lindhagen

Sarah Hurni-Åsberg

Kopia till

Finansdepartementet/BA

Finansdepartementet/OFA ESA

Länsstyrelsen Västra Götalands län

Statens fastighetsverk

Göteborgs kommun

Kungälv kommun

Skala 1:13000

Datum: 2006-05-29

X = 6419514
Y = 1268269

Aurika-Vy 3.0

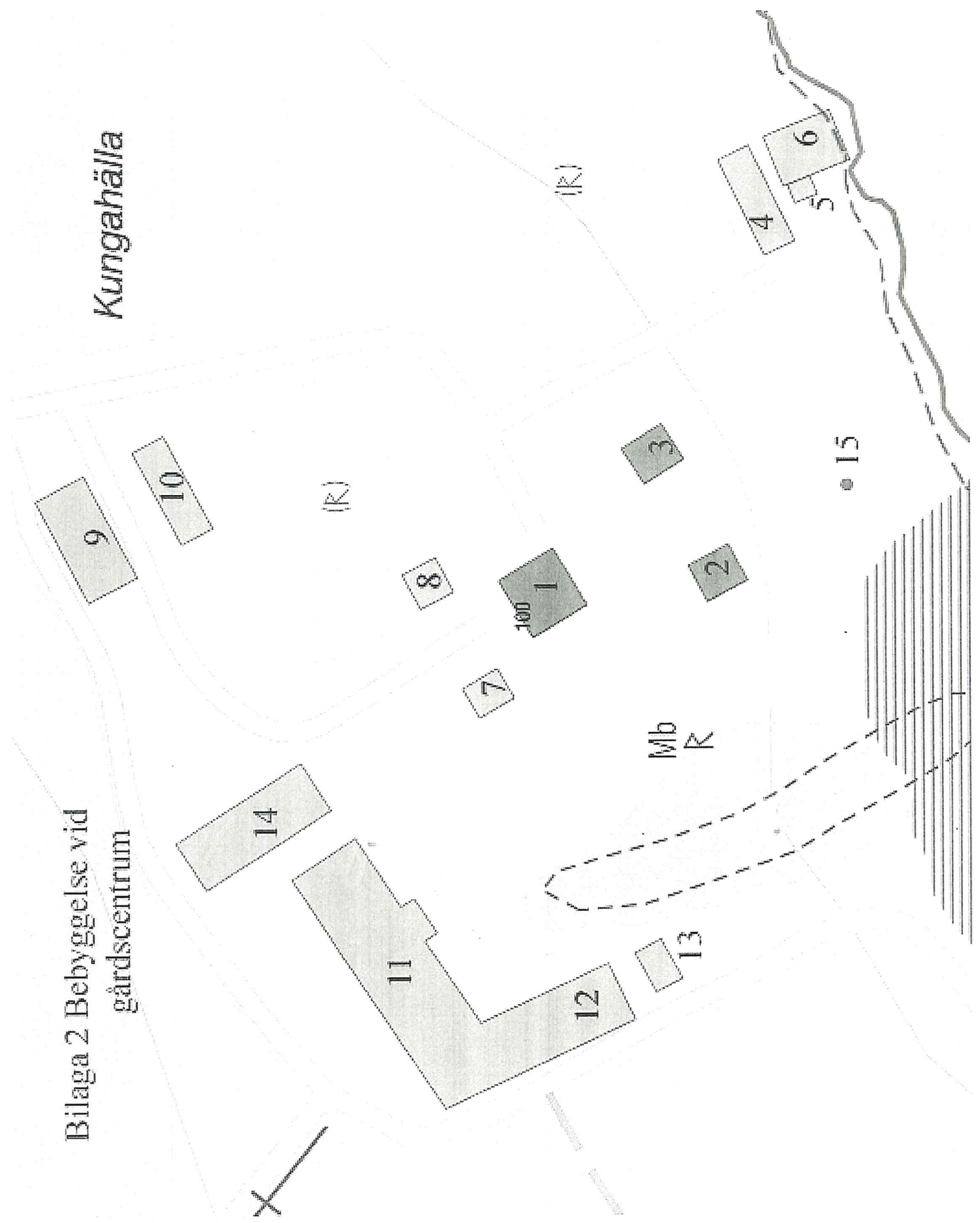
LANTMÄSTAREN

X

Y

Bilaga 2 Bebyggelse vid
gårdscentrum

Kungahälla

Ångars naturreservat

Åberget

Bilaga 3 Bebyggelse utanför gårdscentrum

